

॥ अध्यात्पुरामायणे बालकाण्डम् ॥

॥ प्रथमः सर्गः ॥

॥ राम हृदयम् ॥

यः पृथिवीभरवारणाय दिविजैः संप्रार्थितश्चिन्मयः
सन्जातः पृथिवीतले रविकुले मायामनुष्योऽहव्ययः ।
निश्चक्रं हतराक्षसः पुनरगाद् ब्रह्मत्वमाद्यं स्थिरान्
कीर्तिं पापहरां विधाय जगतां तं जानकीशं भजे ॥ १ ॥

विश्वोद्धवस्थितिलयादिषु हेतुमेकं
मायाश्रियं विगतमायमचिन्त्यमूर्तिम् ।
आनन्दसान्द्रममलं निजबोधरूपं
सितापतिं विदिततत्त्वमहं नमामि ॥ २ ॥

पठन्ति ये नित्यमनन्यचेतसः
शृण्वन्ति चाध्यात्त्रिकसन्दिग्गतं शुभम् ।
रामायणं सर्वपुराणसंगतं
निर्धृतपापा हरिमेव याञ्छि ते ॥ ३ ॥

अध्यात्पुरामायणमेव नित्यं
पठेद्यदीच्छेद्धवबन्धमुक्तिम् ।
गवां सहस्रायुतकोटिदानात्

फलं लभेद्यः शृणुयांस नित्यम् ॥ ४ ॥

पुरारिगिरिसन्भूता श्रीरामार्णवसङ्गता ।

अध्यात्पुरामगङ्गेयं पुनाति भुवनत्रयम् ॥ ५ ॥

कैलासाग्रे कदाचिद्रविशतविमले मन्दिरे रत्नपीठे

सन्निष्ठं ध्याननिष्ठं त्रिनयनमभयं सेवितं सिद्धसन्धिः ।

देवी वामाङ्कसन्धा गिरिवरतनया पार्वती भक्तिनम्रा

प्राहेदं देवमीशं सकलमलहरं वाक्यमानन्दकन्दम् ॥ ६ ॥

पार्वत्यावाच

नमोऽस्तु ते देव जगन्निवास

सर्वात्तुदृक् त्वं परमेश्वरोऽसि ।

पृच्छामि तत्त्वं पुरुषोत्तमस्य

सनातनं त्वं च सनातनोऽसि ॥ ७ ॥

गोप्यं यदत्यन्तमनन्यावाच्यं

वदन्ति भक्तैश्च महानुभावाः ।

तदप्यहोऽहं तव देव भक्ता

प्रियोऽसि मे त्वं वद यत्तु पृष्ठम् ॥ ८ ॥

ज्ञानं सविज्ञानमथानुभक्तिवैराग्ययुक्तं

च मितं विभास्यत् ।

जानाम्यहं योषिदपि त्वद्वृत्तं

यथा तथा ब्रूहि तरन्ति येन ॥ ९ ॥

पृच्छामि चान्यत् परं रहस्यं

तदेव चाग्रे वद वारिजाम् ।

श्रीरामचन्द्रेऽखिललोकसारे

भक्तिर्दृष्टा नोर्भवति प्रसिद्धा ॥ १० ॥

भक्तिः प्रसिद्धा भवमोक्षणाय

नान्यत्ततः साधनमस्ति किञ्चित् ।

तथापि ह्यसंशयबन्धनं मे

विभेत्तुमर्हस्यमलोक्यिभित्तुम् ॥ ११ ॥

वदन्ति रामं परमेकमाद्यं

निरस्तमायागुणसप्रवाहम् ।

भजन्ति चाहर्निशमप्रमत्ताः

परं पदं यान्ति तथैव सिद्धाः ॥ १२ ॥

वदन्ति केचिंपरमोऽपि रामः

स्वाविद्यायां सवृत्तमात्रसङ्गम् ।

जानाति नात्रानमतः परेण

समोषितो वेद परात्तुतत्तुम् ॥ १७ ॥

यदि स्म जानाति कुतो विलापः

सीताकृतेहनेन कृतः परेण ।

जानाति नैवंग यदि केन सेव्यः

समो हि सर्वैरपि जीवजातैः ॥ १४ ॥

अत्रोत्तरं किं विदितं भवद्विः

तद्भुत मे संशयभेदि वाक्यम् ॥ १५ ॥

श्रीमहादेव उवाच

धन्यासि भक्त्यासि परात्तुनङ्गं

यज्ज्जातुमिच्छा तव रामतत्तुम् ।

पुरा न केनाप्यभिचोदितोहहं

वक्तुं रहस्यं परमं निगूढम् ॥ १६ ॥

तुयाद्य भक्त्या परिनोदितोहहं

वक्ष्ये नमस्कृत्य रघूत्तमं ते ।

रामः परात्त्वा प्रकृतेरनादिरानन्द

एकः पुरुषोत्तमो हि ॥ १७ ॥

समायया कृत्स्नमिदं हि सृष्ट्वा

नभोवदन्तवहिरास्थितो यः ।

सर्वाङ्तरस्थोऽपि निगूढ आत्मा

स्वमायया सृष्टमिदं विचष्टे ॥ १८ ॥

जगन्ति नित्यं परितो ब्रमन्ति

यत्सन्निधौ च्छ्वकलोहवद्धि ।

एतन्न जानन्ति विमूढचित्ताः

स्वाविद्याया सञ्चतमानसा ये ॥ १९ ॥

स्वाज्ञानमप्यात्तुनि शुद्धबुद्धे

स्वारोपयन्तीह निरस्तमाये ।

सङ्गारमेवानुसरन्ति ते वै

पुत्रादिसङ्गाः पुरुकर्मयुङ्गाः ॥ २० ॥

यथाहप्रकाशो न तु विद्यते रवौ

ज्योतिःस्वभावे परमेश्वरे तथा ।

विशुद्धविज्ञानघने रघूत्तमेहविद्या

कथं स्यात्परतः परात्तुनि ॥ २१ ॥

यथा हि चाङ्गा ब्रमता गृहादिकं

बिन्ष्टदृष्टैर्ब्रमतीव दृश्याते ।

तथैव देहेन्द्रियकर्तुरात्तुनः

कृते परेहृष्यस्य जनो विमूह्यति ॥ २२ ॥

नाहो न रात्रिः सवितूर्यथा भवेत्

प्रकाशरूपाव्यभिचारतः क्वचित् ।

ज्ञानं तथाज्ञानमिदं द्वयं हरौ

रामे कथं स्थास्यति शुद्धचिद्वने ॥ २३ ॥

तस्मात्परानन्दमये रघूत्तमे

विज्ञानरूपे हि न विद्यते तमः ।

अज्ञानसाम्निष्यरविन्दलोचने

मायाश्रयत्वात् हि मोहकारणम् ॥ २४ ॥

अत्र ते कथयिष्यामि रहस्यमपि दुर्लभम् ।

सीताराममरुत्सूनूसखादं मोक्षसाधनम् ॥ २५ ॥

पुरा रामायणे रामे रावणं देवकण्ठकम् ।

हत्वा रणे रणश्लाघी सपुत्रबलवाहनम् ॥ २६ ॥

सीतया सह सुग्रीवलक्ष्मणाभ्यां समन्वितः ।

अयोध्यामगमद्रामो हनूमत्प्रमुत्थैर्बृतः ॥ २७ ॥

अभिषिक्तः परिवृतो वसिष्ठादौर्महात्त्रुभिः ।

सिन्हासने समासीनः कोटिसूर्यसमप्रभः ॥ २८ ॥

दृष्ट्वा तदा हनूमन्तं प्राङ्गुलिं पुरतः स्थितम् ।

कृतकार्यं निराकाङ्क्षं ज्ञानापेक्षं महामतिम् ॥ २९ ॥

रामः सीतामुवाचेदं ब्रूहि तत्त्वं हनूमते ।

निष्कल्मषोऽयं ज्ञानस्य पात्रं नो नित्यभक्तिमान् ॥ ३० ॥

तथेति जानकी प्राह तत्त्वं रामस्य निश्चितम् ।

हनूमते प्रपन्नाय सीता लोकविमोहिनी ॥ ३१ ॥

सीतोवाच

रामं विद्धि परं ब्रह्म सच्चिदानन्दमद्वयम् ।

सर्वोपाधिविनिर्मुक्तं सत्तामत्रमगोचरम् ॥ ३२ ॥

आनन्दं निर्मलं शान्तं निर्विकारं निरङ्गुनम् ।

सर्वव्यापिनमात्मानं स्वप्रकाशमकल्मषम् ॥ ३३ ॥

मां विद्धि मूलप्रकृतिं सर्गस्थित्यन्तकारिणीम् ।

तस्य सन्निधिमात्रेण सृजामीदमतन्द्रिता ॥ ३४ ॥

तन्सन्निध्यान्मया सृष्टं तस्मिन्नारोप्यतेऽबुधैः ।

अयोध्यानगरे जन्म रघुबन्धेऽतिनिर्मले ॥ ७५ ॥

विश्वामित्रसहायत्वं मखसन्नक्षणं ततः ।

अहल्याशापशमनं चापभङ्गो महेशितुः ॥ ७६ ॥

मृगपाणिग्रहणं पश्चाद्भागवस्य मदक्षयः ।

अयोध्यानगरे वासो मया द्वादशवार्षिकः ॥ ७७ ॥

दण्डकारण्यगमनं विराधवध एव च ।

मायामारीचमरणं मायासीताहतिस्तथा ॥ ७८ ॥

जटायुषो मोक्षलाभः कबन्धस्य तथैव च ।

शबर्याः पूजनं पश्चात्सुग्रीवेण समागमः ॥ ७९ ॥

वालिनश्च वधः पश्चात्सीतावेशणमेव च ।

सेतुबन्धश्च जलधौ लङ्कायाश्च निरोधनम् ॥ ८० ॥

रावणस्य वधो युद्धे सपुत्रस्य दुरात्ननः ।

विभीषणे राज्यदानं पुष्पकेण मया सह ॥ ८१ ॥

अयोध्यागमनं पश्चाद्वाजे रामाभिषेचनम् ।

एवमादीनि कर्माणि मयैवाचरितान्यपि

आरोपयन्ति रामेहस्मिन्निर्विकारेहथिलात्तुनि ॥ ४२ ॥

रामो न गच्छति न तिष्ठति नानुशोचत्याकाङ्क्षते

त्यजति नो न करोति किञ्चित् ।

आनन्दमूर्तिरचलः परिणामहीनो

मायागुणानुगतो हि तथा विभाति ॥ ४३ ॥

ततो रामः स्वयं प्राह हनूमन्तमुपस्थितम् ।

शृणु तद्व्यं प्रवक्ष्यामि ह्यात्मानात्परात्तुनाम् ॥ ४४ ॥

आकाशस्य यथा भेदस्त्रिविधो दृश्यते महान् ।

जलाशये महाकाशस्तदवच्छिन्न एव हि ।

प्रतिविंबाख्यमपरं दृश्यते त्रिविधं नभः ॥ ४५ ॥

बुद्ध्यवच्छिन्नैतन्यमेकं पूर्णमथापरम् ।

आभासस्तुपरं विस्वभूतमेव त्रिधा चितिः ॥ ४६ ॥

साभासबुद्धेः कर्तृत्वमविच्छिन्नेहविकारिणि ।

साम्निग्यारोप्यते भ्रान्त्या जीवत्वं च तथा बुद्धेः ॥ ४७ ॥

आभासस्तु मृषा बुद्धिरविद्याकार्यमुच्यते ।

अविच्छिन्नं तु तद्व्यं विच्छेदस्तु विकल्पतः ॥ ४८ ॥

अविच्छिन्नस्य पूर्णेन एकत्वं प्रतिपाद्यते ।

तत्रमस्यादिविक्यैश्च साभासस्याहमस्तथा ॥ ४९ ॥

ऎक्यज्ज्ञानं यदोपपन्नं महाबाकेन चात्वनोः ।

तदाहविद्या स्वकार्यैश्च नश्यत्येव न सन्शयः ॥ ५० ॥

ऎतद्विज्ज्ञाय मद्भक्तो मद्भावायोपपद्यते ।

मद्भक्तिविमुखानां हि शास्त्रगतेषु मुह्यताम् ।

न ज्ज्ञानं न च मोक्षः स्यात्तेषां जन्मशतैरपि ॥ ५१ ॥

इदं रहस्यं हृदयं ममात्वनो

मयैव साक्षात्कथितं तवानघ ।

मद्भक्तिहीनाय शठाय न त्वया

दातव्यमैन्द्रादपि राज्यतोहृषिकम् ॥ ५२ ॥

श्रीमहादेव उवाच

ऎतन्नेहतिहितं देवि श्रीरामहृदयं मया ।

अतिगुह्यतमं हृदयं पवित्रं पापशोधनम् ॥ ५३ ॥

साक्षाद्रामेण कथितं सर्ववेदान्तसंग्रहम् ।

यः पठेत्सततं भक्त्या स मुक्तो नात्र सन्शयः ॥ ५४ ॥

ब्रह्महत्यादि पापानि बह्वर्जाजितान्यपि ।

नश्यन्त्येव न सन्देहो रामस्य वचनं यथा ॥ ५५ ॥

योऽतिब्रष्टोऽतिपापी परधनपरदारेषु नित्योद्यतो वा

स्तेय्यी ब्रह्मघ्नमातापितृवधनिरतो योगिवृन्दापकारी

यः संपूज्याभिरामं पठति च हृदयं रामचन्द्रस्य भक्त्या

योगीन्द्रैरप्यलभ्यं पदमिह लभते सर्वदेवैः स पूज्यम् ॥ ५६ ॥

इति श्रीमदध्यात्ररामायणे उमामहेश्वरसंवादे बालकाण्डे

श्रीरामहृदयं नाम प्रथमः सर्गः ॥ १ ॥

॥ बालकाण्डम् ॥

॥ द्वितीयः सर्गः ॥

पार्वत्युवाच

धन्यास्म्यनुगृहीतास्मि कृताथस्मि जगत्प्रभो ।

विच्छिन्नो मेऽतिसन्देहग्रस्त्रिर्भवदनुग्रहात् ॥ १ ॥

तृणुखाङ्गलितं रामतत्त्वाम्तरसायनम् ।

पिबन्त्या मे मनो देव न तृप्यति भवापहम् ॥ २ ॥

श्रीरामस्य कथा त्वत्तः श्रुता सन्स्फुपतो मया ।

इदानीं श्रोतुमिच्छामि विस्तरेण स्फुटाङ्गरम् ॥ ३ ॥

श्रीमहादेव उवाच

शुणु देवि प्रवक्ष्यामि गुह्याद्गुह्यतरं महत् ।

अध्यातुरामचरतिं रामेणोक्तं पुरा मम ॥ ४ ॥

तदद्य कथयिष्यामि शुणु तापत्रयापहम् ।

यच्छ्रुत्वा मुच्यते जन्तुरञ्जानोऽथमहाभयात् ।

प्राप्नोति परमामृद्धिम् दीर्घायुः पुत्रसन्ततिम् ॥ ५ ॥

भूमिभारेण मग्ना दशवदनमुखाशेषरक्षोगणानां

धृत्वा गोरूपमादौ दिविजमुनिजनैः साकमञ्जासनस्य ।

गत्वा लोकं रुदन्ती व्यसनमुपगतं ब्रह्मणे प्राह सर्वं

ब्रह्मा ध्यात्वा मुहूर्तं सकलमपि हृदावेदशेषात्कृत्वात् ॥ ७ ॥

तस्मात्क्षीरसमुद्रतीरमगमद् ब्रह्माथ देवैर्बृतो

देव्या चाखिललोकहृत्स्थमजरं सर्वञ्जमीशं हरिम् ।

अस्तौषीच्छ्रुतिसिद्धनिर्मलपदैः स्तोत्रैः पुराणोद्भवैः

भक्त्या गन्धदया गिरातिविमलैरानन्दवास्पैर्बृतः ॥ ९ ॥

ततः स्फुरत्सहस्रान्शुसहस्रसदृशप्रभः ।

आविरासीद्धरिः प्राच्यां दिशां व्यपनयन्तमः ॥ ८ ॥

कथञ्चिद्दृष्टवान् ब्रह्मा दुर्दर्शमकृतानाम् ।

इन्द्रनीलप्रतीकाशं स्मितस्यं पद्मलोचनम् ॥ ९ ॥

किरीटहारकेयूरकुण्डलैः कटकदिभिः ।

विभ्राजमानं श्रीवत्सकौस्तुभप्रभयान्वितम् ॥ १० ॥

सुवद्विः सनकाद्यैश्च पाषाणैः परिवेष्टितम् ।

शङ्खचक्रगदापद्मवनमालाविराजितम् ॥ ११ ॥

स्वर्णयज्ञोपवीतेन स्वर्णवर्णस्वरेण च ।

श्रिया भूम्या च सहितं गरुडोपरि सन्वितम् ॥ १२ ॥

हर्षगण्णदया वाचा स्तोत्रं समुपचक्रमे ॥ १३ ॥

ब्रह्मोवाच

नतोहस्मि ते पदं देव प्राणबुद्धीन्द्रियात्रुभिः ।

यच्चिन्त्यते कर्मपाशाद्धृदि नित्यं मुमुक्षुभिः ॥ १४ ॥

मायया गुणमय्या त्वम् सृजस्यसि लुम्पसि ।

जगतेन न ते लेप आनन्दानुभवान्नः ॥ १५ ॥

तथा शुद्धिर्न दुष्टानां दानाध्ययनकर्मभिः ।

शुद्धात्पुत्रता ते यशसि सदा भक्तिमतां यथा ॥ १६ ॥

अतस्तुवाङ्मिर्मे दृष्टश्चित्तदोषापनुत्तये ।

सद्योऽस्तुहृदये नित्यं मुनिभिः साद्वैतैर्वृतः ॥ १७ ॥

ब्रह्मादौः स्वार्थसिद्ध्यर्थमस्माभिः पूर्वसेवितः ।

अपरौष्मानुभूत्यर्थं ज्ञानिभिर्हृदि भावितः ॥ १८ ॥

तवाङ्मिपूजानिर्माल्यतुलसीमालया विभो ।

स्पर्धते वक्त्रसि पदं लब्ध्वापि श्रीः सपत्न्यवत् ॥ १९ ॥

अतस्तुपादभक्त्यै तव भक्तिः श्रियोऽधिकी ।

भक्तिमेवाभिवाङ्मुञ्चि द्रुतज्ञाः सारवेदिनः ॥ २० ॥

अतस्तुपादकमले भक्तिरेव सदास्तु मे ।

सङ्गारामयतपुत्रां तेषजं भक्तिरेव ते ॥ २१ ॥

इति ब्रुवन्तं ब्रह्माणं वभाषे भगवान् हरिः ।

किं करोमीति तं वेधाः प्रत्युवाचातिहर्षितः ॥ २२ ॥

भगवन् रावणो नाम पौलस्त्यतनयो महान् ।

राक्षसानामधिपतिर्मद्वत्तवरदर्पितः ॥ २३ ॥

त्रिलोक्यं लोकपालान्श्च बाधते विश्वबाधकः ।

मानुषेण मृत्तिस्य मया कल्याण क्लिता ॥ २४ ॥

अतस्त्वं मानुषो भूत्वा जहि देवरिपुं प्रभो ॥ २५ ॥

श्रीभगवानुवाच

कश्यपस्य वरो दत्तस्तपसा तोषितेन मे ।

याचितः पुत्रभावाय तथेत्यङ्गीकृतं मया ।

स इदानीं दशरथो भूत्वा तिष्ठति भूतले ॥ २६ ॥

तस्याहं पुत्रतामेत्य कौसल्यायां शुभे दिने ।

चतुर्धात्मानमेवाहं सृजामीतरयोः पृथक् ॥ २७ ॥

योगमायापि सीतेति जनकस्य गृहे तदा ।

उत्पत्स्यते तया सार्धं सर्वं सम्पादयाम्यहम् ।

इत्युज्ज्वलदधे विष्णुर्ब्रह्मा देवानथारवीत् ॥ २८ ॥

ब्रह्मोवाच

विष्णुर्मानुषरूपेण भविष्यति रघोः कुले ॥ २९ ॥

यूयं सृजध्वं सर्वेऽपि वानरेष्वात्मसन्तवान् ।

विष्णोः सहायं कुरुत यावत्स्थास्यति भूतले ॥ ३० ॥

इति देवान् समादिश्य समाश्वास्य च मेदिनीम् ।
ययौ ब्रह्मा स्वभवनं विद्मरः सुखमास्थितः ॥ ७१ ॥

देवाश्च सर्वे हरिरूपधारिणः
स्थिताः सहायार्थमितस्ततो हरेः ।
महाबलाः पर्वतवृक्षयोधिनः
प्रतीक्षमाणा भगवन्तमीश्वरम् ॥ ७२ ॥

इति श्रीमदध्यात्रुरामायणे उमामहेश्वरसंवादे
बालकाण्डे द्वितीयः सर्गः ॥ २ ॥

॥ अध्यात्रु रामायणम् ॥

॥ बालकाण्डम् ॥

॥ तृतीयः सर्गः ॥

श्रीमहादेव उवाच

अथ राजा दशरथः श्रीमान् सत्यपरायणः ।
अयोध्याधिपतिवीरः सर्वलोकेशु विश्रुतः ॥ १ ॥

सोहनपत्यद्बुद्धेः खेन पीडितो गुरुमेकदा ।
वसिष्ठं स्वकुलाचार्यमभिव्यादोदमब्रवीत् ॥ २ ॥

स्वामिन् पुत्राः कथं मे स्युः सर्वलक्षणलक्षिताः ।

पुत्रहीनस्य मे राज्यं सर्वं दुःखाय क्लृप्ते ॥ ७ ॥

ततोऽब्रवीद्वसिष्ठस्तं भविष्यन्ति सूतास्तव ।

चत्वारः सत्त्वसम्पन्ना लोकपाला इवापराः ॥ ८ ॥

शान्ताभर्तारमानीय ऋष्यशृङ्गं तपोधनम् ।

अस्माभिः सहितः पुत्रकामेष्टिं शीघ्रमाचर ॥ ९ ॥

तथेति मुनिमानीय मन्त्रिभिः सहितः शुचिः ।

यज्जकर्म समारेते मुनिभिर्वीतकल्मषैः ॥ १० ॥

श्रद्धया हूयमानेऽग्नौ तप्तजाम्बूनदप्रभः ।

पायसं स्वर्णपात्रस्थं गृहीत्वोवाच हव्यवाट् ॥ ११ ॥

गृहाण पायसं दिव्यं पुत्रीयं देवनिर्मितम् ।

लम्प्यसे परमात्मानं पुत्रत्वेन न सन्धयः ॥ १२ ॥

इत्युक्त्वा पायसं दत्त्वा राज्ञे सोऽस्तुर्दधेऽनलः ।

ववन्दे मुनिशार्दूलो राजा लब्धमनोरथः ॥ १३ ॥

वसिष्ठं ऋष्यशृङ्गाभ्यामनुष्ठगतो ददौ हविः ।

कौसल्यायै सकैकेय्यै अर्धमर्धं प्रयत्नतः ॥ १४ ॥

ततः सुमित्रा सन्प्राप्ता जग्धुः पौत्रिकं चरुम् ।

कौसल्या तु स्वभागार्धं ददौ तस्यै मुदाश्रिता ॥ ११ ॥

कैकेयी च स्वभागार्धं ददौ प्रीतिसमश्रिता ।

उपभुज्य चरुं सर्वाः स्त्रियो गर्भसमश्रिताः ॥ १२ ॥

देवता इव रेजुस्ताः स्वभासा राजमन्दिरे ।

दशमे मासि कौसल्या सुषुवे पुत्रमद्भुतम् ॥ १३ ॥

मधुमासे सिते पक्षे नवम्यां कर्कटे शुभे ।

पुनर्वश्वसहिते उच्चस्थे ग्रहपञ्चके ॥ १४ ॥

मेघं पृषणि सन्प्राप्ते पुष्पवृष्टिसमाकुले ।

आविरासीज्जगन्नाथः परमात्मा सनातनः ॥ १५ ॥

नीलोत्पलदलश्यामः पीतवासश्चतुर्भुजः ।

जलजारुणनेत्रान्तः स्फुरत्कुण्डलमण्डितः ॥ १६ ॥

सहस्रार्कप्रतीकाशः किरीटी कुण्डितालकः ।

शङ्खचक्रगदापद्मवनमालाविराजितः ॥ १७ ॥

अनुग्रहाख्यहृत्स्थन्दुसूचकस्मितचन्द्रिकः ।

करुणारससम्पूर्णविशालोऽपललोचनः ।

श्रीवत्सहारकेयूरनूपुरादिविभूषणः ॥ १८ ॥

दृष्ट्वा तं परमात्मानं कौसल्या विस्मयाकुला ।

हर्षाश्रुपूर्णयना नत्वा प्राङ्गुलिरब्रवीत् ॥ १९ ॥

कौसल्योवाच

देवदेव नमस्तेहस्तु शङ्खचक्रगदाधर ।

परमात्माद्युतोऽहनन्तः पूर्णस्त्रुं पुरुषोत्तमः ॥ २० ॥

वदन्त्यागोचरं वाचां बुद्ध्यादीनामतीन्द्रियम् ।

त्वां वेदवादिनः सत्तामात्रं ज्ञानैकविग्रहम् ॥ २१ ॥

त्वमेव मायया विश्वं सृजस्यवसि हसि च ।

सत्त्वादिगुणसन्युक्तस्त्रुय एवामलः सदा ॥ २२ ॥

करोषीव न कर्ता त्वं गच्छसीव न गच्छसि ।

शृणोषि न शृणोषीव पश्यसीव न पश्यसि ॥ २३ ॥

अप्राणो ह्यमनाः शुद्ध इत्यादि श्रुतिरब्रवीत् ।

समः सर्वेषु भूतेषु तिष्ठन्नपि न लक्ष्यसे ॥ २४ ॥

अज्ञानध्वान्तचित्तानां व्यक्त एव सुमेधसाम् ।

जठरे तव दृश्यन्ते ब्रह्माण्डाः परमाणवः ॥ २५ ॥

द्वयं ममोदरसञ्जित इति लोकान् विडम्बसे ।

भक्त्येषु पारवश्यात् ते दृष्टं मेहद्य रघूत्तम ॥ २६ ॥

सङ्गारसागरे मग्ना पतिपुत्रधनादिषु ।

ब्रमामि मायया तेहद्य पादमूलमुपागता ॥ २७ ॥

देव त्वद्रूपमेतन्मे सदा तिष्ठतु मानसे ।

आवृणोतु न मां माया तव विश्वविमोहिनी ॥ २८ ॥

उपसन्हर विश्वात्स्रजदो रूपमलौकिकम् ।

दर्शयस्व महानन्दबालभावं सुकौमलम् ।

ललितालिङ्गनालापैस्तरिष्याम्युत्कटं तमः ॥ २९ ॥

श्रीभगवानुवाच

यद्यदिष्टं तवास्यस्य तदुद्धवतु नान्यथा ॥ ३० ॥

अहं तु ब्रह्मणा पूर्वं भूमेर्भारापनुत्तये ।

प्रार्थितो रावणं हन्तुं मानुषत्वमुपागतः ॥ ३१ ॥

द्वया दशरथेनाहं तपसाराधितः पुरा ।

मंपुत्रद्व्याभिकाङ्क्षिण्या तथा कृतमनिन्दिते ॥ ७२ ॥

रूपमेतद्वया दृष्टं प्रान्तनं तपसः फलम् ।

मन्दर्शनं विमोक्षाय कल्लते ह्यन्यदूर्लभम् ॥ ७३ ॥

सद्वादमावयोर्द्यु पठेद्वा शृणुयादपि ।

स याति मम सारूप्यं मरणे मत्स्मृतिं लभेत् ॥ ७४ ॥

इत्युक्त्वा मातरं रामो बालो भूत्वा रुरोद ह ।

बालत्वेह पीन्द्रनीलाभो विशालाक्षोऽतिसुन्दरः ॥ ७५ ॥

बालारुणप्रतीकाशो लालिताखिललोकपः ।

अथ राजा दशरथः श्रुत्वा पुत्रोद्भवोऽसवम् ।

आनन्दार्णवमग्नोऽसावाययौ गुरुणा सह ॥ ७६ ॥

रामं राजीवपत्राक्षं दृष्ट्वा हर्षाश्रुसन्प्लुतः ।

गुरुणा जातकर्माणि कर्तव्यानि चकार सः ॥ ७७ ॥

कैकेयी चाथ भरतमसूत कमलेक्षणा ।

सूमित्रायां यमौ जातौ पूर्णेन्दुसदृशाननौ ॥ ७८ ॥

तदा ग्रामसहस्राणि ब्राह्मणेभ्यो मुदा ददौ ।

सुवर्णानि च रत्नानि वासांसि सुरतीः शुभाः ॥ ७९ ॥

यस्मिन् रमन्ते मुनयो विद्याया ज्ञानविप्रवे ।

तं गुरुः प्राह रामेति रमणाद्राम इत्यपि ॥ ८० ॥

भरणान्तरतो नाम लक्ष्मणं लक्ष्मणवितं ।

शक्रघ्नं शक्रहन्तारमेवं गुरुरभाषत ॥ ८१ ॥

लक्ष्मणो रामचन्द्रेण शक्रघ्नो भरतेन च ।

द्वन्द्वीभूय चरन्तौ तौ पायसान्शानुसारतः ॥ ८२ ॥

रामस्तु लक्ष्मणेनाथ विचरन् बाललीलया ।

रमयामास पितरौ चेष्टितैर्मुक्ताभिः ॥ ८३ ॥

भाले स्वर्गमयाश्वथपर्णमूलाफलप्रभम् ।

कर्णे रत्नमणिव्रातमध्यद्वीपिनखाङ्कितम् ॥ ८४ ॥

कर्णयोः स्वर्गसम्पन्नरत्नार्जुनसटालुकम् ।

शिङ्गानमणिमङ्गीरकटिसूत्राङ्गदैर्बुतम् ॥ ८५ ॥

स्मितवज्राल्लदशनमिन्द्रनीलमणिप्रभम् ।

अङ्गणे रिङ्गमाणं तं तर्णकाननु सर्वतः ।

दृष्ट्वा दशरथो राजा कौसल्या मुमुदे तदा ॥ ४७ ॥

भोक्ष्यमाणो दशरथो राममेहीति चासकृत् ।

आह्वयत्यतिहर्षेण प्रेम्णा नायाति लीलया ॥ ४९ ॥

आनयेति च कौसल्यामाह सा सस्मिता सूतम् ।

धावत्यपि न शक्नेति स्प्रष्टुं योगिमनोगतिम् ॥ ४८ ॥

प्रहसन् स्वयमायाति कर्दमाङ्कितपाणिना ।

किङ्किङ्कीह्रीत्वा कबलं पुनरेव पलायते ॥ ४९ ॥

कौसल्या जननी तस्य मासि मासि प्रकुर्वती ।

वायनानि विचित्राणि समलङ्कृत्य राघवम् ॥ ५० ॥

अपूपान् मोदकान् कृत्वा कर्णशङ्कुलिकासुता ।

कर्णपूरान्श्च विविधान् वर्षवृद्धौ च वायनम् ॥ ५१ ॥

गृहकृत्यं तथा त्यक्तं तस्य चापल्यकारणात् ।

एकदा रघुनाथोऽसौ गतो मातरमस्तिके ॥ ५२ ॥

भोजनं देहि मे मातर्न श्रुतं कार्यसक्तया ।

ततः क्रोधेन भाङ्गानि लङ्घयेनाहनञ्जदा ॥ ५३ ॥

शिक्यस्थं पातयामास गव्यं च नवनीतकम् ।

लम्बणाय ददौ रामो भरताय यथाक्रमम् ॥ ५४ ॥

शक्रघ्नाय ददौ पश्चादधि दुग्धं तथैव च ।

सूदेन कथिते मात्रे हास्यं कृत्वा प्रधावति ॥ ५५ ॥

आगतां तां विलोक्याथ ततः सर्वैः पलायितम् ।

कौसल्या धावमानापि प्रस्त्रालन्ती पदे पदे ॥ ५६ ॥

रघुनाथं करे धृत्वा किञ्चिन्नोवाच भामिनी ।

बालभावं समाश्रित्य मन्दं मन्दं रुरोद ह ॥ ५७ ॥

ते सर्वे लालिता मात्रा गाढमालिङ्ग्य यत्नतः ।

एवमानन्दसन्दोहजगदानन्दकारकः ॥ ५८ ॥

मायाबालवपुर्धृत्वा रमयामास दम्पती ।

अथ कालेन ते सर्वे कौमारं प्रतिपेदिरे ॥ ५९ ॥

उपनीता वसिष्ठेन सर्वविद्याविशारदाः ।

धनुर्वेदे च निरताः सर्वशास्त्रार्थवेदिनः ॥ ६० ॥

वभूर्बुर्जगतां नाथा लीलया नररूपिणः ।

लक्ष्मणस्तु सदा राममनुगच्छति सादरम् ॥ ७१ ॥

सेव्यसेवकभावेन शक्रघ्नो भरतं तथा ।

रामश्चापधरो नित्यं तृणीवाणश्रितः प्रभुः ॥ ७२ ॥

अश्वारूढो वनं याति मृगयायै सलक्ष्मणः ।

हत्वा द्रुष्टमृगान् सर्वान् पित्रे सर्वं न्यवेदयत् ॥ ७३ ॥

प्रातरुत्थाय सुस्नातः पितरावभिवन्द्य च ।

पौरकार्याणि सर्वाणि करोति विनयाश्रितः ॥ ७४ ॥

बन्धुभिः सहितो नित्यं भुञ्ज्या मुनिभिरब्रह्मम् ।

धर्मशान्तरहस्यानि शृणोति व्याकरोति च ॥ ७५ ॥

एवं परात्मा मनुजावतारो मनुष्यलोकाननुसृत्य सर्वम् ।

चक्रेऽविकारी परिणामहीनो विचार्यमाणे न करोति किञ्चित् ॥ ७६ ॥

इति श्रीमदध्यात्रुरामायणे उमामहेश्वरसंवादे

बालकाण्डे तृतीयः सर्गः ॥ ७ ॥

॥ अध्यात्रु रामायणम् ॥

॥ बालकाण्डम् ॥

॥ चतुर्थः सर्गः ॥

श्रीमहादेव उवाच

कदाचिङ्केशिकोऽभ्यागादयोध्यां ज्वलनप्रभः ।

द्रष्टुं रामं परात्मानं जातं ज्ञात्वा स्वमायया ॥ १ ॥

दृष्ट्वा दशरथो राजा प्रत्यूथायाचिरेण तु ।

वसिष्ठेन समागम्य पूजयित्वा यथाविधि ॥ २ ॥

अभिवाद्य मुनिं राजा प्राङ्गलिर्भक्तिनम्रधीः ।

कृतार्थोऽस्मि मुनीन्द्राहं त्वदागमनकारणात् ॥ ३ ॥

त्वद्विधा यद्गृहम् यास्ति तत्रैवायास्ति सन्पदः ।

यदर्थमागतोऽसि त्वं ब्रूहि सत्यं करोमि तत् ॥ ४ ॥

विश्वामित्रोऽपि तं प्रीतः प्रत्यूवाच महीपतिम् ।

अहं पवणि सन्प्राप्ते दृष्ट्वा यष्टुं सुरान् पितृन् ॥ ५ ॥

यदारभे तदा दैत्या विघ्नं कुर्वन्ति नित्यशः ।

मारीचश्च सुबाह्वश्चापरे चानुचरास्तयोः ॥ ६ ॥

अतस्तयोर्बधार्थाय ज्येष्ठं रामं प्रयच्छ मे ।

लक्ष्मणेन सह भ्रात्रा तव श्रेयो भविष्यति ॥ ९ ॥

वसिष्ठेन सहामन्त्र्य दीयतां यदि रोचते ।

पप्रच्छ गुरुमेकान्ते राजा चिन्तापरायणः ॥ ८ ॥

किं करोमि गुरो रामं त्यक्तुं नोऽसहते मनः ।

बह्वर्षसहस्रान्ते कष्टेनोऽपादिताः सूताः ॥ ९ ॥

चत्वारोऽमरतुल्यान्ते तेषां रामोऽतिबल्लभः ।

रामस्त्वितो गच्छति चेन्न जीवामि कथञ्चन ॥ १० ॥

प्रत्याख्यातो यदि मुनिः शापं दास्यत्यसन्धयः ।

कथं श्रेयो भवेन्मह्यमसत्यं चापि न स्पृशेत् ॥ ११ ॥

वसिष्ठ उवाच

शृणु राजन् देवगुह्यं गोपनीयं प्रयत्नतः ।

रामो न मानुषो जातः परमात्मा सनातनः ॥ १२ ॥

भूमेर्भारवताराय ब्रह्मणा प्रार्थितः पुरा ।

स एव जातो भवने कौसल्यायां तवानघ ॥ १३ ॥

द्वं तु प्रजापतिः पूर्वं कश्यपो ब्रह्मणः सूतः ।

कौसल्या चादिर्देवमाता पूर्वं यशस्विनी ॥ १४ ॥

भवन्तो तप उग्रं वै तेपाथे बह्वत्सरम् ।

अग्राम्यविषयो विष्णुपूजाध्यानैकतत्परौ ।

तदा प्रसन्नो भगवान् वरदो भक्तवत्सलः ॥ १५ ॥

वृणीषु वरमित्युक्ते त्वं मे पुत्रो भवामल ।

इति त्वया याचितोऽसौ भगवान् भूतभावनः ॥ १६ ॥

तथेत्युक्त्वाद्य पुत्रस्ते जातो रामः स एव हि ।

शेषस्तु लक्ष्मणो राजन् राममेवावपद्यत ॥ १७ ॥

जातो भरतशत्रुघ्नौ शङ्खचक्रे गदाभूतः ।

योगमायापि स्त्रीतेति जाता जनकनन्दिनी ॥ १८ ॥

विश्वामित्रोऽपि रामाय तां योजयितुमागतः ।

एतद्गुह्यतमं राजन् वक्तव्यं कदाचन ॥ १९ ॥

अतः प्रीतेन मनसा पूजयित्वाथ कौशिकम् ।

प्रेषयन् रमानाथं राघवं सहलक्षणम् ॥ २० ॥

वसिष्ठेनैवमुक्तस्तु राजा दशरथस्तदा ।

कृतकृत्यामिवात्मानं मेने प्रमुदितान्तरः ॥ २१ ॥

आहूय रामरामेति लक्ष्मणेति च सादरम् ।

आलिङ्ग्य मूर्ध्निवध्याय कौशिकाय समर्पयत् ॥ २२ ॥

ततोऽतिहृष्टो भगवान् विश्वामित्रः प्रतापवान् ।

आशीर्भिरभिनन्द्याथ आगतौ रामलक्ष्मणौ ।

गृहीत्वा चापतूणीरवाणखड्गधरौ ययौ ॥ २३ ॥

किञ्चिद्देशमतिक्रम्य राममाहूय भक्तिः ।

ददौ बलां चातिबलां विद्ये द्वे देवनिर्मिते ॥ २४ ॥

ययोर्ग्रहणमात्रेण म्फुंक्फामादि न जायते ॥ २५ ॥

तत उतीर्य गङ्गां ते ताटकावनमागमन् ।

विश्वामित्रस्तदा प्राह रामं सत्यपराक्रमम् ॥ २६ ॥

अत्रास्ति ताटका नाम राक्षसी कामरूपिणी ।

बाधते लोकमथिलं जहि तामविचारयन् ॥ २७ ॥

तथेति धनुरादाय सगुणं रघुनन्दनः ।

टङ्कारमकरोत्तेन शब्देनापूरयद्वनम् ॥ २८ ॥

तच्छ्रुत्वासहमाना सा तटिका घोररूपिणी ।

क्रोधसंमूर्च्छिता राममभिद्रुवा मेघवत् ॥ २९ ॥

तामेकेन शरेणाशु ताडयामास वक्षसि ।

पपात विपिने घोरा वमन्ती रुधिरं बह् ॥ ३० ॥

ततोऽतिसुन्दरी यक्षी सर्वाभरणभूषिता ।

शापादिपशाचतां प्राप्ता मुक्ता रामप्रसादतः ॥ ३१ ॥

नत्वा रामं परिक्रम्य गता रामाञ्जया दिवम् ॥ ३२ ॥

ततोऽतिहृष्टः परिरभ्य रामं

मूर्धन्यवध्याय विचिन्त्य किञ्चित् ।

सर्वाङ्गजालं सरहस्यमन्त्रं

प्रीत्याभिरामाय ददौ मुनीन्द्रः ॥ ३३ ॥

इति श्रीमदध्यात्रुरामायणे उमामहेश्वरसन्वादे

बालकाण्डे चतुर्थः सर्गः ॥ ४ ॥

॥ अध्यात्रु रामायणम् ॥

॥ बालकाण्डम् ॥

॥ पञ्चमः सर्गः ॥

श्रीमहादेव उवाच

तत्र कामाश्रमे रम्ये कानने मुनिसङ्कुले ।

उषित्वा रजनीमेकां प्रभाते प्रस्थिताः शनैः ॥ १ ॥

सिद्धाश्रमं गताः सर्वे सिद्धचारणसेवितम् ।

विश्वामित्रेण सन्दिष्टा मुनयस्तन्निवासिनः ॥ २ ॥

पूजां च महतीं चक्रु रामलक्षणयोर्द्रुतम् ।

श्रीरामः कौशिकं प्राह मुने दीक्षां प्रविश्याताम् ॥ ३ ॥

दर्शयस्व महाभाग कुतस्तौ राम्कसाधमौ ।

तथेत्युक्त्वा मुनिर्यष्टिमात्रेभे मुनिभिः सह ॥ ४ ॥

मध्याह्ने ददृशाते तौ राम्कसौ कामरूपिणौ ।

मारीचश्च सुबालश्च वर्षन्तौ रुधिरास्थिनी ॥ ५ ॥

रामोऽपि धनुरादाय द्वौ बाणौ सन्दधे सुधीः ।

आकर्णन्तं समाकृष्य विससर्ज तयोः पृथक् ॥ ६ ॥

तयोरकस्तु मारीचं ब्रामयङ्गुतयोजनम् ।

पातयामास जलधौ तदद्भुतमिवाभवत् ॥ ७ ॥

द्वितीयोऽग्निमयो वाणः सुबाल्मजयत्कृणात् ।

अपरे लक्ष्मणेनाशु हतास्तदनुयायिनः ॥ ८ ॥

पुष्पोऽग्निराकिरन् देवा राघवंग्रहलक्ष्मणम् ।

देवदुन्दुभयो नेदुस्तुष्टुबुः सिद्धचारणाः ॥ ९ ॥

विश्वामित्रस्तु संपूज्य पूजार्हं रघुनन्दनम् ।

अङ्के निवेश्य चालिङ्ग्य भक्त्या वाष्पाकुलेक्षणः ॥ १० ॥

भोजयित्वा सह भ्रात्रा रामंग्रहफलादिभिः ।

पुराणवाक्यैर्मधुरैर्निनाय दिवसत्रयम् ॥ ११ ॥

चतुर्थेऽहनि संप्राप्ते कौशिको राममब्रवीत् ।

राम राम महायज्ञंग्रहं गच्छामहे वयम् ॥ १२ ॥

विदेहराजनगरे जनकस्य महात्मानः ।

तत्र माहेश्वरंग्रहं चापमस्ति न्यस्तंग्रहपिनाकिना ॥ १३ ॥

द्रक्ष्यसि त्वंग्रहं महासत्त्वं पूज्यसे जनकेन च ।

इत्युक्त्वा मुनिभिस्ताभ्यांग्रहं ययौ गङ्गासमीपगम् ॥ १४ ॥

गौतमस्याश्रमंग्रहं पुण्यंग्रहं यत्राहल्यास्थिता तपः ।

दिव्यपुष्पफलोपेतपादपैः परिवेष्टितम् ॥ १५ ॥

मृगपङ्क्तिगणैहीनं नानाजङ्गुविवर्जितं ।

दुष्टोवाच मुनिं श्रीमान् रामो राजीवलोचनः ॥ १६ ॥

कस्यैतदाश्रमपदं भाति भास्वच्छुभं महत् ।

पत्रपुष्पफलैर्युक्तं जङ्गुभिः परिवर्जितम् ॥ १७ ॥

आह्लादयति मे चेतो भगवन् ब्रूहि तद्वृतः ॥ १८ ॥

विश्वामित्र उवाच

शृणु राम पुरा वृत्तं गौतमो लोकविश्रुतः ।

सर्वधर्मभृतां श्रेष्ठस्तपसाराधयन् हरिम् ॥ १९ ॥

तस्मै ब्रह्मा ददौ कन्यामहल्यां लोकसुन्दरीम् ।

ब्रह्मचर्येण सन्तुष्टः शुश्रूषणपरायणाम् ॥ २० ॥

तया साधमिहावांस्रीक्षीतमस्तपतां वरः ।

शक्रस्तु तां धर्मयितुमन्तरं प्रेम्भूरवहं ॥ २१ ॥

कदाचिन्मुनिवेषेण गौतमे निर्गते गृहात् ।

धर्मयित्वाथ निरगात्त्रुरितं मुनिरप्यगात् ॥ २२ ॥

दृष्ट्वा यान्तुं स्वरूपेण मुनिः परमकोपनः ।

पप्रच्छ कञ्चुं द्रुष्ट्वा त्वन् मम रूपधरोऽधमः ॥ २७ ॥

सत्यं ब्रूहि न चेद्वस्य करिष्यामि न सन्शयः ।

सोऽहं ब्रवीदेवराजोऽहं पाहि मां कामकिञ्करम् ॥ २८ ॥

कृतं जुगुप्सितं कर्म मया कुत्सितचेतसा ।

गौतमः क्रोधताम्राक्षः शशाप दिविजाधिपम् ॥ २९ ॥

योनिलम्पटं द्रुष्ट्वा त्वन् सहस्रभगवान् भव ।

शङ्का तं देवराजानं प्रविश्य स्वाश्रमं द्रुतम् ॥ ३० ॥

दृष्ट्वा हल्यां वेपमानां प्राङ्गुलिं गौतमोऽहं ब्रवीत् ।

द्रुष्टे त्वं तिष्ठ द्रुवते शिलायामाश्रमे मम ॥ ३१ ॥

निराहारा दिवारात्रं तपः परममास्थिता ।

आतपानिलवर्षादिसहिष्णुः परमेश्वरम् ॥ ३२ ॥

ध्यायन्ती राममेकाग्रमनसा हृदि सन्स्थिता ।

नानाजन्तुविहीनोऽहं यमाश्रमो मे भविष्यति ॥ ३३ ॥

एवं वर्षसहस्रेषु ह्यनेकेषु गतेषु च ।

रामो दाशरथिः श्रीमानागमिष्यति सानुजः ॥ ७० ॥

यदा त्वदाश्रयशिलां पादाभ्यामाक्रमिष्यति ।

तदैव धृतपापा त्वं रामं संपूज्य भक्तितः ॥ ७१ ॥

परिक्रम्य नमस्कृत्य क्लृप्त्वा शापाद्विमोक्ष्यसे ।

पूर्वबन्धुं शश्रूष्यं करिष्यसि यथासुखम् ॥ ७२ ॥

इत्युक्त्वा गौतमः प्रागादिमवसुतं नगोत्तमम् ।

तदाद्यहल्या भूतानामदृश्या स्वाश्रामे शुभे ॥ ७३ ॥

तव पादरजःस्पर्शं काङ्क्षते पवनाशना ।

आस्तेहद्यापि रघुश्रेष्ठ तपो दुष्करमास्थिता ॥ ७४ ॥

पावयस्व मुनेर्भार्यामहल्यां ब्रह्मणः सूताम् ।

इत्युक्त्वा राघवं हस्ते गृहीत्वा मुनिपुङ्गवः ॥ ७५ ॥

दर्शयामास चाहल्यामुत्तरेण तपसा स्थिताम् ।

रामः शिलां पदा स्पृष्ट्वा तां चापश्यत्तपोधनाम् ॥ ७६ ॥

ननाम राघवोऽहल्यां रामोऽहमिति चारवित् ।

ततो दृष्ट्वा रघुश्रेष्ठं पीतकौशेयवाससम् ॥ ७७ ॥

चतुर्भुजं शङ्खचक्रगदापञ्कजधारिणम् ।

धनुर्बाणधरं रामं लम्बनेन समन्वितम् ॥ ७८ ॥

स्मितवक्त्रं पद्मनेत्रं श्रीवत्साङ्कितवक्त्रसम् ।

नीलमणिक्यसङ्काशं द्योतयन्तं दिशो दश ॥ ७९ ॥

दृष्ट्वा रामं रमानाथं हर्षविस्फारितेक्षणम् ।

गौतमस्य वचः स्मृत्वा ज्ञात्वा नारायणं वरम् ॥ ८० ॥

संपूज्य विधिवद्राममर्घ्यादिभिरनिन्दिता ।

हर्षाश्रुजलनेत्रान्ता दण्डवत्प्रणिपत्य सा ॥ ८१ ॥

उत्थाय च पुनर्दृष्ट्वा रामं राजीवलोचनम् ।

पुलकाङ्कितसर्वाङ्गा गिरा गद्गदयैडत ॥ ८२ ॥

अहल्योवाच

अहो कृतार्थस्मि जगन्निवास ते

पादाब्जसन्नगरजःकणदहम् ।

स्पृशामि यत्पद्मजशङ्करादिभिर्विभृग्यते

रन्धितमानसैः सदा ॥ ८३ ॥

अहो विचित्रं तव राम चेष्टितं

मनुष्यभावेन विमोहितं जगत् ।
चलस्यजस्रं चरणादिवर्जितः
सम्पूर्ण आनन्दमयोहृतिमायिकः ॥ ४४ ॥

यत्पादपञ्कजपरागपवित्रगात्रा
तागीरथी भवविरिञ्चिमुखान् पुनाति ।
साम्फांस एव मम दृग्बिषयो यदास्ते
किं वर्ण्यते मम पुराकृतभागधेयम् ॥ ४५ ॥

मर्त्यावतारे मनुजाकृतिं हरिं
रामाभिधेयं रमणीयदेहिनम् ।
धनुर्धरं पद्मविशाललोचनं
भजामि नित्यं न परान् भजिष्ये ॥ ४६ ॥

यत्पादपञ्कजरजः श्रुतिभिर्विभृग्यं
यन्नाभिपञ्कजभवः कमलासनश्च ।
यन्नामसाररसिको भगवान् पुरारिस्तं
रामचन्द्रमनिशं हृदि भावयामि ॥ ४७ ॥

यस्यावतारचरितानि विरिञ्चिलोके
गायन्ति नारदमुखा भवपद्मजाद्याः ।
आनन्दजाश्रुपरिषिक्तकुचाग्रसीमा

वागीश्वरी च तमहं शरणं प्रपद्ये ॥ ४८ ॥

सोहयं परात्मा पुरुषः पुराण

एकः स्वयन्ज्यातिरनन्त आद्यः ।

मायातनुं लोकविमोहनीयां

धत्ते परानुग्रह एष रामः ॥ ४९ ॥

अयं हि विश्वोद्धवसन्यामानामेकः

स्वमायागुणविश्वितो यः ।

विरिञ्चिविष्णुश्वरनामभेदान्

धत्ते स्वतन्त्रः परिपूर्ण आत्मा ॥ ५० ॥

नमोऽस्तु ते राम तवाङ्घ्रिपङ्कजं

प्रिया धृतं वक्षसि लालितं प्रियात् ।

आक्रान्तमेकेन जगत्प्रयं पुरा

धेयं मुनीन्द्रैरभिमानवर्जितैः ॥ ५१ ॥

जगतामादिभूतस्त्वं जगत्त्वं जगदाश्रयः ।

सर्वभूतेश्वसन्युक्त एको भाति भवान् परः ॥ ५२ ॥

ॐकारवाच्यस्त्वं राम वाचामविषयः पुमान् ।

वाच्यवाचकभेदेन भवानेव जगन्मयः ॥ ५३ ॥

कार्यकारणकर्तृत्वफलसाधनभेदतः ।

एको विभासि राम त्वं मायया बहुरूपया ॥ ५४ ॥

द्वन्मायामोहितधियस्त्रां न जानन्ति तद्वृतः ।

मानुषं त्वाभिमन्यन्ते मायिनं परमेश्वरम् ॥ ५५ ॥

आकाशवत्त्वं सर्वत्र बहिरन्तर्गतोऽहमलः ।

असङ्गो ह्यचलो नित्यः शुद्धो बुद्धः सदव्ययः ॥ ५६ ॥

योषिन्मूढाहमञ्जा ते तद्वत् जाने कथं विभो ।

तस्मात्ते शतशो राम नमस्फुर्यामनन्यधीः ॥ ५७ ॥

देव मे यत्र कुत्रापि स्थिताया अपि सर्वदा ।

त्वंपादकमले सज्जा भक्तिरेव सदास्तु मे ॥ ५८ ॥

नमस्ते पुरुषाध्यक्ष नमस्ते भक्तवत्सल ।

नमस्तेऽस्तु हृषीकेश नारायण नमोऽस्तुते ॥ ५९ ॥

भवभयहरमेकं भानुकोटीप्रकाशं

करधृतशरचापं कालमेघावभासम् ।

कनकरुचिरवस्त्रं रत्नवत्कुण्डलाद्यं

कमलविशदनेत्रं सानुजं राममीडे ॥ ६० ॥

स्तुतैवङ्गं पुरुषं साम्नाद्राघवं पुरतः स्थितम् ।

परिक्रम्य प्रणम्याशु साहनुज्जाता ययौ पतिम् ॥ ७१ ॥

अहल्याया कृतं श्लोत्रं यः पठेद्धृत्तिसन्यतः ।

स मुच्यतेहथिलैः पापैः परं ब्रह्माधिगच्छति ॥ ७२ ॥

पुत्राद्यर्थे पठेद्धृत्तया रामं हृदि निधाय च ।

सर्वसरेण लभते बन्ध्या अपि सुपुत्रकम् ॥ ७३ ॥

सर्वान् कामानवाप्नोति रामचन्द्रप्रसादतः ॥ ७४ ॥

ब्रह्मघ्नो गुरुतल्लगोऽपि पुरुषः स्तेयी सुरापोऽपि वा

मातृभ्रातृविहिंसकोऽपि सततं भोगैकबन्धातुरः ।

नित्यं श्लोत्रमिदं जपन् रघुपतिं भक्त्या हृदिस्थं स्मरन्

ध्यायन्नुक्तिमुपैति किं पुनरसौ स्वाचारयुक्तो नरः ॥ ७५ ॥

इति श्रीमदध्यात्रामायणे उमामहेश्वरसन्वादे बालकाण्डे

अहल्याद्धरणं नाम पञ्चमः सर्गः ॥ ५ ॥

॥ बालकाण्डम् ॥

॥ षष्ठः सर्गः ॥

विश्वामित्रोऽथ तं प्राह राघवं सहलक्षणम् ।

गच्छामो वंस मिथिलां जनकेनाभिपालिताम् ॥ १ ॥

दृष्ट्वा क्रतुवरं पश्चादयोध्यां गन्तुमर्हसि ।

इत्युज्वा प्रययौ गङ्गामुत्तुं सहराघवः ।

तस्मिन् काले नाविकेन निषिद्धे रघुनन्दनः ॥ २ ॥

नाविक उवाच

क्कालयामि तव पादपङ्कजं

नाथ दारुदृषदोः किमन्तरम् ।

मानुषीकरणचूर्णमस्ति ते

पादयोरिति कथा प्रथीयसी ॥ ३ ॥

पादाश्रुजं ते विमलं हि कृत्वा

पश्चात्परं तीरमहं नयामि ।

नो चेत्तरी सद्यवती मलिन

स्याच्छेद्विभो विद्धि कुटुम्बहानिः ॥ ४ ॥

इत्युज्वा क्कालितौ पादौ परं तीरं ततो गताः ।

कौशिको रघुनाथेन सहितो मिथिलां ययौ ॥ ५ ॥

विदेहस्य पुरं प्रातरुषिवाटं समाविशत् ।

प्राप्तं कौशिकमार्कण्यं जनकोहतिमुदाश्रितः ॥ ६ ॥

पूजाद्रव्याणि सङ्गृह्य सोपाध्यायः समायसौ ।

दण्डवंप्रणिपत्याथ पूजयामास कौशिकम् ॥ ९ ॥

पप्रच्छ राघवो दृष्ट्वा सर्वलक्षणसनुत्यौ ।

द्योतयन्तो दिशः सर्वाश्चन्द्रसूर्याविवापरौ ॥ ८ ॥

कस्यैतौ नरशार्दूलौ पुत्रौ देवसूतोपमौ ।

मनःप्रीतिकरौ मेहद्य नरनारायणाविव ॥ ९ ॥

प्रत्युवाच मुनिः प्रीतो हर्षयन् जनकं तदा ।

पुत्रौ दशरथस्यैतौ भ्रातरौ रामलक्ष्मणौ ॥ १० ॥

मखसन्नक्षणाथाय मयानीतौ पितुः पुरात् ।

आगच्छन् राघवो मार्गे ताटकां विश्वघातिनीम् ॥ ११ ॥

शरैर्गैकेन हतवान्नेदितो मेहतिविक्रमः ।

ततो ममाश्रमं गत्वा मम यजुर्विहिसकान् ॥ १२ ॥

सुबालप्रमुखान् हत्वा मारीचं सागरेहम्निपत् ।

ततो गङ्गातटे पुण्ये गौतमस्याश्रमं शुभम् ॥ १३ ॥

गत्वा तत्र शिलारूपा गौतमस्य बधुः स्थिता ।

पादपञ्कजसङ्पर्शाङ्कता मानुषरूपिणी ॥ १४ ॥

दृष्ट्वाहल्यां नमस्कृत्य तया सम्यक्प्रपूजितः ।

इदानीं द्रष्टुकामस्ते गृहे माहेश्वरं धनुः ॥ १५ ॥

पूजितं राजभिः सर्वैर्दृष्टमित्यनुशुश्रुवे ।

अतो दर्शय राजेन्द्र शैवंग चापमनुत्तमम् ।

दृष्ट्वायोध्यां जिगमिषुः पितरं द्रष्टुमिच्छति ॥ १६ ॥

इत्युक्तो मुनिना राजा पूजार्हाविति पूजया ।

पूजयामास धर्मज्ञो विधिदृष्टेन कर्मणा ।

ततः सम्प्रेषयामास मन्त्रिणं बुद्धिमत्तरम् ॥ १७ ॥

जनक उवाच

शीघ्रमानय विश्वेशचापं रामाय दर्शय ॥ १८ ॥

ततो गते मन्त्रिवरे राजा कौशिकमब्रवीत् ।

यदि रामो धनुर्धृत्वा कोट्यामारोपयेद्गुणम् ॥ १९ ॥

तदा मयात्नजा सीता दीयते राघवाय हि ।

तथेति कौशिकोऽप्याह रामं सखीक्ष्य सस्मितम् ॥ २० ॥

श्रीघ्नं दर्शय चापाग्र्यं रामायामिततेजसे ।

एवं ब्रूवति मौनीशे आगताश्चापवाहकाः ॥ २१ ॥

चापं गृहीत्वा बलिनः पञ्चसहस्रसङ्घ्यकाः ।

घण्टाशतसमायुक्तं मणिवज्रादिभूषितम् ॥ २२ ॥

दर्शयामास रामाय मन्त्री मन्त्रयतां वरः ।

दृष्ट्वा रामः प्रहृष्टात्त्वा बद्ध्वा परिकरं दृढम् ॥ २३ ॥

गृहीत्वा वामहस्तेन लीलया तोलयन् धनुः ।

आरोपयामास गुणं पश्यांश्चखिलराजसु ॥ २४ ॥

ऋषदाकर्षयामास पाणिना दक्षिणेन सः ।

वभङ्गाखिलहंसारो दिशः शब्देन पूरयन् ॥ २५ ॥

दिशश्च विदिशश्चैव स्वर्गं मर्त्यं रसातलम् ।

तदद्भुतमद्भुतं देवानां दिवि पश्याताम् ॥ २६ ॥

आच्छादयन्तः कुसुमैर्देवाः स्तुतिभिरीडिते ।

देवद्वन्दुभयो नेहर्नन्तुश्चाप्सरोगणाः ॥ २७ ॥

द्विधा भग्नं धनुर्दृष्ट्वा राजालिङ्ग्य रघुद्वहम् ।

बिस्मयं लेभिरे सीतामातरौहन्तःपुराजिरे ॥ २८ ॥

सीता स्वर्णमयीं मालां गृहीत्वा दक्षिणे करे ।

स्मितवक्त्रा स्वर्णवर्णा सर्वाभरणभूषिता ॥ २९ ॥

मुक्ताहारैः कर्णपट्टैः कण्ठचरणनूपुरा ।

दुकूलपरिसङ्गीता वस्त्रान्तर्व्याङ्गितन्तनी ॥ ३० ॥

रामस्योपरि निष्क्रियं स्मयमाना मुदं ययौ ।

ततो मुमुदिरे सर्वे राजदाराः स्वलङ्कृतम् ॥ ३१ ॥

गवाक्षजालरन्ध्रेभ्यो दृष्ट्वा लोकविमोहनम् ।

ततोह्रवीन्नुनिं राजा सर्वशान्त्रविशारदः ॥ ३२ ॥

तो कौशिक मुनिश्रेष्ठ पत्रं प्रेषय सत्वरम् ।

राजा दशरथः शीघ्रमागच्छतु सपुत्रकः ॥ ३३ ॥

बिवाहार्थं कुमाराणां सदारः सहमन्त्रिभिः ।

तथेति प्रेषयामास दूताङ्घ्रितविक्रमान् ॥ ३४ ॥

ते गत्वा राजशार्दूलं रामश्रेयो न्यवेदयन् ।

श्रुत्वा रामकृतं राजा हर्षेण महताप्लुतः ॥ ३५ ॥

मिथिलागमनार्थाय त्वरयामास मन्त्रिभिः ।

गच्छन्तु मिथिलां सर्वे गजाश्वरथपत्नयः ॥ ७६ ॥

रथमानय मे शीघ्रं गच्छाम्यद्वैव मा चिरम् ।

वसिष्ठस्त्वग्रतो यातु सदारः सहितोऽग्निभिः ॥ ७७ ॥

राममातृः समादाय मुनिर्मे भगवान् गुरुः ।

एवं प्रस्थाप्य सकलं राजर्षिर्विपुलं रथम् ॥ ७८ ॥

महत्या सेनया सार्धमारुह्य त्वरितो ययौ ।

आगतं राघवं श्रुत्वा राजा हर्षसमाकुलः ॥ ७९ ॥

प्रत्यूज्जगाम जनकः शतानन्दपुरोधसा ।

यथोक्तपूजया पूज्यं पूजयामास संकृतम् ॥ ८० ॥

रामस्तु लम्बनेनाशु बबन्धे चरणौ पितुः ।

ततो हृष्टो दशरथो रामं वचनमब्रवीत् ॥ ८१ ॥

दिष्ट्या पश्यामि ते राम मुखं फुल्लाम्बुजोपमम् ।

मुनेरनुग्रहात्सर्वं सम्पन्नं मम शोभनम् ॥ ८२ ॥

इत्युत्तुङ्गाय मूर्धानमालिङ्ग्य च पुनः पुनः ।

हर्षेण महताविष्टो ब्रह्मानन्दं गतो यथा ॥ ४७ ॥

ततो जनकराजेन मन्दिरे सन्निवेशितः ।

शोभने सर्वभोगाद्ये सदारः ससूतः सुखी ॥ ४४ ॥

ततः शुभे दिने लग्ने सुमूहूर्ते रघूत्तमम् ।

आनयामास धर्मज्ञो रामं सत्रात्कं तदा ॥ ४५ ॥

रत्नसुस्तसुविस्तारे सुविताने सुतोरणे ।

मण्डपे सर्वशोभाद्ये मुक्तापुष्पफलाश्रिते ॥ ४६ ॥

वेदविद्धिः सुसम्पन्ने ब्राह्मणैः स्वर्गभूषितैः ।

सुवासिनीभिः परितो निष्ककण्ठीभिरावृते ॥ ४७ ॥

भेरीद्वन्द्वुभिर्निघोमैर्गीतन्त्यैः समाकुले ।

दिव्यरत्नाश्रिते स्वर्गपीठे रामं न्यवेशयत् ॥ ४८ ॥

वसिष्ठं कौशिकं चैव शतानन्दः पुरोहितः ।

यथाक्रमं पूजयित्वा रामस्योभयपार्श्वयोः ॥ ४९ ॥

स्थापयित्वा स तत्राग्निं ज्वालयित्वा यथाविधि ।

सीतमानीय शोभाद्यां नानारत्नविभूषिताम् ॥ ५० ॥

सभार्यो जनकः प्रायाद्रामं राजीवलोचनम् ।

पादौ प्रक्षाल्य विधिवत्तदपो मूर्ध्न्यधारयत् ॥ ५१ ॥

या धृता मूर्ध्नि शर्वेण ब्रह्मणा मुनिभिः सदा ।

ततः सीतां करे धृत्वा साम्प्रतोदकपूर्वकम् ॥ ५२ ॥

रामाय प्रददौ प्रीत्या पाणिग्रहविधानतः ।

सीता कमलपत्राङ्गी स्वर्णमुक्तादिभूषिता ॥ ५३ ॥

दीयते मे सूता तुभ्यं प्रीतो भव रघूत्तम ।

इति प्रीतेन मनसा सीतां रामकरेऽर्पयन् ॥ ५४ ॥

मुमोद जनको लक्ष्मीं क्षीराब्धिरिव विस्त्रवे ।

उर्मिलां चौरसीं कन्यां लक्ष्मणाय ददौ मुदा ॥ ५५ ॥

तथैव श्रुतिकीर्तिं च माणुवीं ब्राह्मकन्यके ।

भरताय ददावेकां शत्रुघ्नायापरां ददौ ॥ ५६ ॥

चत्वारो दारसम्पन्ना ब्रातरः शुभलक्षणाः ।

विरेजुः प्रजया सर्वे लोकपाला इवापरे ॥ ५७ ॥

ततोऽब्रवीद्वसिष्ठाय विश्वामित्राय मैथिलः ।

जनकः स्वसुतोदन्तं नारदेनाभिभाषितम् ॥ ५८ ॥

यज्जुभूमिबिशुद्धार्थं कर्षतो लाङ्गलेन मे ।

सीतामुखांसमुंपन्ना कन्यका शुभलक्षणा ॥ ५९ ॥

तामद्राक्षमहं प्रीत्या पुत्रिकाभावभाविताम् ।

अर्पिता प्रियभायामै शरच्छन्द्रनिभानना ॥ ६० ॥

एकदा नारदोऽभ्यागाद्विबिक्ते मयि सन्स्थिते ।

रणयन्महतीम् वीणां गायन्नारायणं विभुम् ॥ ६१ ॥

पूजितः सुखमासीनो मामुवाच सुखान्वितः ।

शृणुषु वचनं गुह्यं तवाभ्युदयकारणम् ॥ ६२ ॥

परमात्मा हृषीकेशो भक्तानुग्रहकाम्यया ।

देवकार्यार्थसिद्ध्यर्थं रावणस्य वधाय च ॥ ६३ ॥

जातो राम इति ख्यातो मायामानुषवेषधृक् ।

आस्ते दाशरथिर्भूत्वा चतुर्धा परमेश्वरः ॥ ६४ ॥

योगमायाऽपि सीतेति जाता वै तव बेश्मनि ।

अतस्त्वं राघवायैव देहि सीतां प्रयत्नतः ॥ ६५ ॥

नान्येभ्यः पूर्वभार्यैषा रामस्य परमात्मनः ।

इत्युक्त्वा प्रथमौ देवगतिं देवमुनिस्तदा ॥ ७७ ॥

तदारभ्य मया सीता विम्लोर्लक्ष्मीविभाव्यते ।

कथं मया राघवाय दीयते जानकी शुभा ॥ ७९ ॥

इति चिन्तासमाविष्टः कार्यमेकमचिन्तयम् ।

मत्पितामहगेहे तु न्यासभूतमिदं धनुः ॥ ७८ ॥

ऋश्वरेण पुरा ऋषुः पुरदाहादनन्तरम् ।

धनुरेतत्पणं कार्यमिति चिन्त्य कृतं तथा ॥ ७९ ॥

सीतापाणिग्रहाथाय सर्वेषां माननाशनम् ।

त्वत्प्रसादान्मुनिश्रेष्ठ रामो राजीवलोचनः ॥ ९० ॥

आगतोऽत्र धनुर्द्रष्टुं फलितो मे मनोरथः ।

अद्य मे सफलं जन्म राम त्वां सह सीतया ॥ ९१ ॥

एकासनस्थं पश्यामि ब्राह्मणं रविं यथा ॥ ९२ ॥

त्वत्पादाम्बुधरो ब्रह्मा सृष्टिचक्रप्रवर्तकः ।

बलिस्तुत्पादसलिलं धृत्वाभूद्विजाधिपः ॥ ९३ ॥

तृणपादपाङ्गुसंस्पर्शादहल्या भर्तृशापतः ।

सद्य एव विनिर्मुक्ता कोहन्यस्तुतोहृषिरम्बिता ॥ १४ ॥

यणपादपञ्कजपरागसुरागयोगिवृन्दैर्जितं

भवभयं जितकालचक्रैः ।

यन्नामकीर्तनपरा जितद्वःखशोका

देवास्तमेव शरणं सततं प्रपद्ये ॥ १५ ॥

इति स्तुत्वा नृपः प्रादाद्राघवाय महात्नने ।

दीनाराणां कोटिशतं रथानामयुतं तदा ॥ १६ ॥

अश्वानां नियुतं प्रादाद्गजानां षट्शतं तथा ।

पत्नीनां लक्षमेकं तु दासीनां त्रिशतं ददौ ॥ १७ ॥

दिव्याम्बराणि हारान्श्च मुक्तारत्नमयोज्ज्वलान् ।

सीतायै जनकः प्रादात्प्रीत्या हृहित्ववंसलः ॥ १८ ॥

वसिष्ठादीन् सुसन्पूज्य भरतं लक्ष्मणं तथा ।

पूजयित्वा यथान्यायं तथा दशरथं नृपम् ॥ १९ ॥

प्रस्थापयामास नृपो राजानं रघुसत्तमम् ।

सीतामालिङ्ग्य रुदतीं मातरः साश्रुलोचनाः ॥ २० ॥

श्वश्रुश्रुषणपरा नित्यं राममनुरता ।

पातिव्रत्यमुपालस्य तिष्ठ वत्स यथा सुखम् ॥ ८१ ॥

प्रयाणकाले रघुनन्दनस्य भेरीमृदङ्गानकतूर्यघोषः ।

स्ववासिभेरीघनतूर्यशङ्कैः सन्मूर्च्छितो भूतभयङ्करोऽभूत् ॥ ८२ ॥

इति श्रीमदध्यात्रुरामायणे उमामहेश्वरसंवादे

बालकाण्डे षष्ठः सर्गः ॥ ७ ॥

॥ बालकाण्डम् ॥

॥ सप्तमः सर्गः ॥

अथ गच्छति श्रीरामे मैथिलीद्वयोजनत्रयम् ।

निमित्तान्यतिघोरानि ददर्श नृपसन्तमः ॥ १ ॥

नत्वा वसिष्ठं पप्रच्छ किमिदं मुनिपुङ्गव ।

निमित्तानीह दृश्यन्ते विषमाणि समस्ततः ॥ २ ॥

वसिष्ठस्तथ प्राह भयमागामि सूच्यते ।

पुनरप्यभयं तेह्य शीघ्रमेव भविष्यति ॥ ३ ॥

मृगाः प्रदम्बिणं यास्ति पश्य त्वां शुभसूचकाः ।

इत्येवं वदतस्तस्य ववौ घोरतरोऽनिलः ॥ ४ ॥

मुल्लन्चम्बुनिषि सर्वेषां पाञ्जुवृष्टिभिरदयन् ।

ततो ब्रजन् ददर्शाग्रे तेजोराशिमुपस्थितम् ॥ ५ ॥

कोटिसूर्यप्रतीकाशं विद्यत्पुङ्गुसमप्रभम् ।

तेजोराशिं ददर्शाथ जामदग्न्यं प्रतापवान् ॥ ६ ॥

नीलमेघनिभं प्रान्शुं जटामगुलमण्डितम् ।

धनुः परशुपाणिं च साम्नाङ्कालमिवास्तकम् ॥ ७ ॥

कार्तवीर्यास्तकं रामं दृष्टुम्त्रियमर्दनम् ।

प्राप्तुं दशरथस्याग्रे कालमृत्युमिवापरम् ॥ ८ ॥

तं दृष्ट्वा भयसन्नस्तो राजा दशरथस्तदा ।

अर्घ्यादिपूजां विस्मृत्य त्राहि त्राहीति चारवीत् ॥ ९ ॥

दण्डवत्प्रणिपत्याह पुत्रप्राणं प्रयच्छ मे ।

इति ब्रुवन्तं राजानमनादृत्य रघूत्तमम् ॥ १० ॥

उवाच निर्धुरं वाक्यं क्रोधात्प्रचलितेन्द्रियः ।

तुं राम इति नाम्ना मे चरसि म्त्रियाधम ॥ ११ ॥

द्वन्द्वयुद्धं प्रयच्छाशु यदि तुं म्त्रियोहसि वै ।

पुुराणं ङर्ङरं ङापं ङङ्कृत्वा त्वं कथसे ढुधा ॥ १२ ॥

अस्मिङ्त्तु वैस्त्रवे ङापे आरुपयसि ङेदुणढ्म् ।

तदा युद्धं त्वया सार्धं करुढ्मि रघुवन्शङ्ग ॥ १० ॥

नुु ङेसर्वान् हनिष्याढ्मि ङ्कृत्रियान्तकरुु ह्यहढ्म् ।

इति ब्रुवति वै तस्मिन्ङङ्काल वसुधा ङृशढ्म् ॥ १ॠ ॥

अन्धकारुु वढुुवाथ सर्वेषाढ्मपि ङङ्कुषाढ्म् ।

रामुु दाशरथिवीरुु वीङ्क्य तं ङार्गवः रूषा ॥ १ॡ ॥

धनुुराङ्किदुु तद्धस्तादारुुप्य गुणढ्मङ्कुसा ।

तुुनीराद्वाणढ्मादाय सन्धायाकुुष्य वीर्यवान् ॥ १ॢ ॥

उवाङ्क ङार्गवः रामं शृणु ब्रह्मन् वङ्कु ढढ्म् ।

लङ्क्यं दशरथ वानस्य ह्यढ्मुषुु ढढ्म् सायकः ॥ १ॣ ॥

लुकान् पादयुगं वापि वद शीघ्रं ढढ्माङ्कुया ।

अयं लुकः पुरुु वाथ त्वया गन्तुं न शक्यते ॥ १। ॥

एवं त्वं हि प्रकतुुव्यं वद शीघ्रं ढढ्माङ्कुया ।

एवं वदति श्रीरामे ङार्गवुु विकृताननः ॥ १॥ ॥

सङ्मरन् पूर्ववृत्तान्मिदं वचनमब्रवीत् ।

राम राम महाबाहो जाने त्वां परमेश्वरम् ॥ २० ॥

पुराणपुरुषं विष्णुं जगत्सर्गलयोद्भवम् ।

बाल्येहं तपसा विष्णुमाराधयितुमङ्गसा ॥ २१ ॥

चक्रतीर्थं शुभं गत्वा तपसा विष्णुमब्रह्मम् ।

अतोष्यं महान् नारायणमनन्यधीः ॥ २२ ॥

ततः प्रसन्नो देवेशः शङ्खचक्रगदाधरः ।

उवाच मां रघुश्रेष्ठं प्रसन्नमुखपञ्कजः ॥ २३ ॥

श्रीभगवानुवाच

उत्तिष्ठ तपसो ब्रह्मन् फलितं ते तपो महत् ।

मच्चिदन्धेन युक्तस्त्वं जहि हैहयपुङ्गवम् ॥ २४ ॥

कार्तवीर्यं पितृहणं यदर्थं तपसः श्रमः ।

ततस्त्रिःसप्तकृत्स्नं हत्वा ऋत्रियमण्डलम् ॥ २५ ॥

कुंसां भूमिं कश्यपाय दत्त्वा शान्तिमुपावह ।

त्रेतामुखे दाशरथिर्भूत्वा रामोऽहमव्ययः ॥ २६ ॥

उत्पत्स्य परया शक्त्या तदा द्रक्ष्यसि मां ततः ।

मन्त्रेजः पुनरादास्ये त्वयि दत्तं मया पुरा ॥ २७ ॥

तदा तपश्चरन्नलोके तिष्ठ त्वं ब्रह्मणो दिनम् ।

इत्युत्त्वान्तर्दधे देवस्तथा सर्वं कृतं मया ॥ २८ ॥

स एव विष्णुश्च राम जातोऽसि ब्रह्मणार्थितः ।

मयि स्थितं तु त्वन्त्रेजस्यैव पुनराहृतम् ॥ २९ ॥

अद्य मे सफलं जन्म प्रतीतोऽसि मम प्रभो ।

ब्रह्मादिभिरलभ्यस्त्वं प्रकृतेः पारगो मतः ॥ ३० ॥

त्वयि जन्मादिषड्भवा न सन्त्यङ्गानसन्भवाः ।

निर्विकारोऽसि पूर्णश्च गमनादिविर्जितः ॥ ३१ ॥

यथा जले फेनजालं धूमो बहो तथा त्वयि ।

त्वदाधारा त्वद्विषया माया कार्यं सृजत्यहो ॥ ३२ ॥

यावन्मायावृता लोकान्तावत्त्वां न विजानते ।

अविचारितसिद्धैश्चाहविद्या विद्याविरोधिनी ॥ ३३ ॥

अविद्याकृतदेहादिसञ्घाते प्रतिबिम्बिता ।

चिह्नं जीवलोके हस्मिन् जीव इत्यभिधीयते ॥ ७४ ॥

यावद्देहमनःप्राणबुद्ध्यादिषु भिमानवान् ।

तावत्कर्तृत्वतो ज्ञत्वसुखद्वःखादिभान् भवेत् ॥ ७५ ॥

आत्मानःसमृतिर्नास्ति बुद्धेर्ज्ञानं न जातिरिति ।

अविवेकाद्वयं युष्कत्वा समारीति प्रवर्तते ॥ ७६ ॥

जडस्य चिन्समायोगाच्चित्तं भूयाच्चित्तेश्चथा ।

जडसङ्गाज्जडत्वं हि जलाग्न्योर्मेलनं यथा ॥ ७७ ॥

यावत्तु पादभक्तानां सङ्गसौख्यं न विन्दति ।

तावत्सङ्गारद्वःखौघान् निवर्तेन्नरः सदा ॥ ७८ ॥

तत्सङ्गलक्ष्या भक्त्या यदा त्वां समुपासते ।

तदा माया शनैर्याति तानवन् प्रतिपद्यते ॥ ७९ ॥

तत्तत्त्वज्ञानसम्पन्नः सद्गुरुस्तेन लभ्यते ।

वाक्यज्ञानं गुरोरलक्ष्या त्वत्प्रसादाद्विमुच्यते ॥ ८० ॥

तस्मात्तद्विज्ञानीनां कल्लकोटिशतैरपि ।

न मुक्तिशब्का विज्ञानशब्का नैव सुखं तथा ॥ ८१ ॥

अतस्त्रुं पादयुगले भक्तिर्मे जन्मजन्मनि ।

स्य त्रुद्धक्तिमतां सङ्गोहविद्या याभ्यां विनश्यति ॥ ४२ ॥

लोके त्रुद्धक्तिरितास्त्रुद्धर्मामृतवर्षिणः ।

पुनस्ति लोकमथिलं किं पुनः स्वकुलोद्भवान् ॥ ४३ ॥

नमोऽस्तु जगतां नाथ नमस्ते भक्तिभावन ।

नमः कारुणिकान्त रामचन्द्र नमोऽस्तु ते ॥ ४४ ॥

देव यद्यत्कृतं पुण्यं मया लोकजिगीषया ।

तत्सर्वं तव वाणाय भूयाद्राम नमोऽस्तु ते ॥ ४५ ॥

ततः प्रसन्नो भगवान् श्रीरामः करुणामयः ।

प्रसन्नोऽस्मि तव ब्रह्मन् यत्ते मनसि वर्तते ॥ ४६ ॥

दास्ये तदथिलं कामं मा कुरुष्वत्र संशयम् ।

ततः प्रीतेन मनसा भार्गवो राममब्रवीत् ॥ ४७ ॥

यदि मेहनूग्रहो राम तवास्ति मधुसूदन ।

त्रुद्धक्तसङ्गस्त्रुं पादे दृष्टा भक्तिः सदास्तु मे ॥ ४८ ॥

स्तोत्रमेतत्पठेद्यस्तु भक्तिहीनोऽपि सर्वदा ।

द्वद्वक्तिस्य विज्ञानं भूयादन्ते स्मृतिस्तव ॥ ४९ ॥

तथेति राघवेणोक्तः परिक्रम्य प्रणम्य तम् ।

पूजितस्तदनुष्ठानतो महेंद्राचलमवगतम् ॥ ५० ॥

रजा दशरथो हृष्टो रामं मृत्तमिवागतम् ।

आलिङ्ग्यालिङ्ग्य हर्षेण नेत्राभ्यां जलमुत्सृजत् ॥ ५१ ॥

ततः प्रीतेन मनसा स्वस्थचित्तः पुरं ययौ ।

रामलक्षणशक्रघ्नभरता देवसंमिताः ॥ ५२ ॥

स्वां स्वां भयामुपादाय रेमिरे स्वस्वमन्दिरे ।

मातापितृभ्यां सन्हृष्टो रामः सीतासमन्वितः ।

रेमे वैकुण्ठभवने श्रिया सह यथा हरिः ॥ ५३ ॥

युधाजिन्नाम कैकेयीभ्राता भरतमातुलः ।

भरतं नेतुमागच्छंस्वराज्यं प्रीतिसन्यतः ॥ ५४ ॥

प्रेषयामास भरतं राजा स्नेहसमन्वितः ।

शक्रघ्नं चापि संपूज्य युधाजितमरिन्दमः ॥ ५५ ॥

कौसल्या शुशुभे देवी रामेण सह सीतया ।

देवमातेव पौलोम्या शच्या शक्रेण शोभना ॥ ५७ ॥

साकेते लोकनाथप्रथितगुणगणो लोकसङ्गीतकीर्तिः

श्रीरामः सीतयास्तेह्खिलजननिकरानन्दसन्दोहमूर्तिः ।

नित्यश्रीर्निर्विकारो निरवधिभिभवो नित्यमायानिरासो

मायाकार्यानुसारी मनुज इव सदा भाति देवोह्खिलेशः ॥ ५९ ॥

इति श्रीमदध्यात्पुरामायणे उमामहेश्वरसन्वादे

बालकाण्डे सप्तमः सर्गः ॥ ९ ॥

समाप्तोऽयं बालकाण्डः

Encoded and proofread by Nagaraj Balijepalli nagaraj at iastate.edu

Proofread by Sunder Hattangadi

Revised by Agne Easwaran easwaranpsa at rediffmail.com

Adhyatma Ramayana (Balakanda) Lyrics in Bengali PDF

% File name : adhyaatmaRam.itx

% Text title : adhyAtma rAmAyaNa

% Texttype : pramukha

% Author : Traditional

% Subject : philosophy/hinduism/religion

% Transliterated by : Nagaraj Balijepalli

% Proofread by : Nagaraj Balijepalli , Sunder Httangadi sunderh at hotmail.com, Agne Easwaran easwaranpsa at rediffmail.com

% Description/comments : ???Source

% Latest update : july 22, 2006, June 8, 2013

% Send corrections to : sanskrit@cheerful.com

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted for promotion of any website or individuals or for commercial purpose without permission. Please help to maintain respect for volunteer spirit.

We acknowledge well-meaning volunteers for Sanskritdocuments.org and other sites to have built

the collection of Sanskrit texts.

Please check their sites later for improved versions of the texts.

This file should strictly be kept for personal use.

PDF file is generated [February 3, 2015] at Stotram Website